

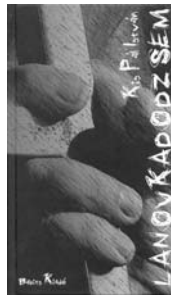
nosított proletárvezér is itt szerzett egy nagy házat, majd hogy feltűnő ne legyen, a szüleiére íratta. Disszidálása után az apa övédelemből bérlőket fogadott, többek között a főhős családját. Így aztán tényleg megvalósult a társadalmi átalakulás, de vajon ez lett volna a kívánt és propagált társadalmi fejlődés is egyben? Az élet—halál mezsgyéjén lebegő számára az alapkérdés az 1955. májusi felvonulásra való emlékezés közben fogalmazódik meg, felidézve az akkori hangulatot, valamint az 1956. október végét: vajon a jelenlévők csak elszenvetdtek vagy aktívan alakították is a proletárdiktatúrát?

A kínos kérdésre ma már sokan csak feszenge tudnak választ adni, ha akarnak egyáltalán. De a felelet nem is olyan egyszerű, s az író, miközben napjainkig vezeti a történetet, több fókuszról tekint az emberi érvényesülés jogos igényének hazai bukatóira, módot talál a személyes motivációk bemutatására, éreztetve a korhangulat változó összetevőit is. Nem ítélik meg, de egy pillanatig sem kétséges, mi a véleménye. Finoman érzékelteti, hogy az egykori résztvevők közül jó néhányan, ha előre látták volna az egymásból következő körülményeket, visszacsinálnának mindent, s ma már inkább szégyent, szorongást éreznek, mint diadalt. De azt

is, hogy a mai érvényesülők egy részének pályáján viszont kimondott ellentmondásban áll a közelmúlt s a jelen. Milyen jövő várható így? — ezt már a recenzens kérdezi.

Az alapszituációból következő rapszodikus emlékképek a megélt igazságokat és mögöttük a vaskos hazugságokat vallatják. A valamikor fontosnak érzett kapcsolatok semmivé válásának okait. Az élet tényei és áltényei fel- és eltűnve részben illusztrálják, részben magyarázzák az egyetemi és munkahelyi karrier lehetőségeit, a katonaság, az emberi kapcsolatok politikával terhelt bukatóit, az erotikus töltetet hordozó anarchista eszméket, a proletárforradalmat. Azokat az évtizedeket, amelyekben senki sem érezte szükségét annak, hogy a fogalmak igazi értelmére kérdezzen. S a számvetés készítőjét is csak személyiségének megkettőződése, az ironizáló és a megszépítő én részvétele segíti megélés és átélés között a vállalható igazságra.

Mindez vélhetően a Ratkó-gyermekes közös emlékyaga. Persze ki ezen, ki azon az oldalon tapasztalta, s van, aki ezen is meg azon is. A kisregény így a napi politikáról is szól. Beleszólhat-e, s ha igen, mekkora előrelátással az emberek életébe? Igaz, nem ez a valódi kérdés, hiszen minden politika beleszól, a kérdés csak az: meddig?

Hol a határ? Tehet-e mindent a pillanat fogságában?

BUDA ATTILA

(*Babits Kiadó, Szekszárd, 2007, 150 oldal, ármegjelölés nélkül*)

IVAN KLÍMA: *Szerelmes nyár*

Az Ulpius-ház nem első alkalommal ad ki kortárs cseh szerzőt, elég csak Jiri Kratochvil 2005-ben megjelentetett regényére, a *Kushadj, bestiá!*-ra gondolnunk. Ez mindenképpen méltánylandó törekvés a kiadó részéről. Az viszont vitatható, hogy ezeknek az — egyébként meglehetősen termékeny — szerzőknek a legjobb vagy legalábbis a jobbnak mondható köteteit publikálja-e. Ez a kérdés nemcsak Kratochvil, hanem a most tárgyalt Klíma esetében is felmerül, ennek oka pedig az, hogy ezúttal nem a megszokott mélységű prózát kapjuk kedvelt szerzőnkől. A könyv kolumbiájában 1992-es copyrightról olvasunk, de ha egy kicsit utánanézzünk, kiderül: a fordítás alapjául szolgáló regény már 1979-ben napvilágot látott, a szerző második köteteként. Ezt azért fontos kiemelni, mert megóv bennünket attól a félreértéstől, hogy azt higgyük, a sokat látott

mester kezd kifáradni, és a lektűr irányába fordul. Ehelyett arra kell következtetnünk, hogy Klíma kezdeti próbálkozásáról van szó, amelyben már kimutathatók a rá jellemző stílusjegyek, mégsem kiforrott prózával találjuk szembe magunkat.

Valóban, az első benyomásunk (vagy inkább a második), hogy egy jól megírt lektűrrel van dolgunk, amely felvillantja ugyan a szépirodalom értékeit, mégsem nevezhető egyértelműen annak. Ez persze nem feltétlenül baj. A kortárs cseh irodalomban amúgy is felismerhető a könnyedségre, olvasmányosságra, közérthetőségre való hajlam, a klasszikus, lineáris elbeszélés, a történet tisztelete, az olvasó szolgálata. Ez sok esetben kérdésessé teszi a cseh irodalom ezen vonulatába tartozó írók szépirodalmiságát — itt gondolhatunk Petr Šabachra, Michal Vieweghre, Kratochvilra és Klímára is. Ezen szerzők mindegyike gyakran egyensúlyoz a magasirodalom és azon irodalom határán, amelyet itthon haladéktalanul lektűrnek neveznénk. Ez persze önmagában nem gond, hiszen Csehországban nem is kell akkora távolságot leküzdeniük az íróknak ahhoz, hogy műveik eljussanak az olvasókhoz. Ez a viszony sokkal közvetlenebb, és a közönség nem annyira elidegenedett

a kortárs prózától, mint mondjuk hazánkban.

Klíma könyvéről tehát elmondhatjuk tételmondatként, hogy korai munka, és mai (legalábbis magyar) szemmel és elvárásokkal mérve lektúr. Egy tisztességes közepkorú biológiai professzor életét feldúló, őrjengő szerelem történetéről van szó, egy kallódó, csak a jelenben élő, érzéki szépségről, egy kissé elhasználdott, két gyermeket nevelő, slampos feleségről, és persze arról az elkerülhetetlennek tűnő katasztrófa-lis végkifejletről, amelyet ez a képzet magában hordoz, és amelyet a szerző már a kezdetektől fogva folyamatosan anticipál. Az első rész klasszikus egyes szám harmadik személyű elbeszélés, melyet a második részben felvált egy személyesebb, első személyű monológ, míg a harmadik részben már kibogozhatatlanul keveredik a két narráció. A Klíma-rajongók talán hiányolni fogják a politikai szálát, amely szintén elengedhetetlen kelléke a szerző későbbi regényeinek, és amely miatt tévesen gyakran hasonlítgatják Kunderához (hiszen Kunderánál a kommunista rezsimre reflektálás sohasem társadalomkritikai éllel jelenik meg, mint Klímánál, hanem filozófiai kísérleti laboratóriumként), mégis színezi a történetet a szocializmus utolsó harmadának társadalmi környezete, ezért sokan közös élményanyagot is találnak a regény lapjain.

A *Szerelmes nyár* tehát valóban inkább nyári olvasmány, érdekes korlelet a hetvenes évek végi csehszlovák mindennapokról, ugyanakkor tanulságos utazás a korosodó férfiak sérülékeny lelki világába.

FALVAI MÁTYÁS

(Fordította V. Detre Zsuzsa,
Ulpius-báz Kiadó, Budapest, 2007,
332 oldal, 2999 Ft)

SZIJJ FERENC: *Kenyércédulák*

A megjelent kritikákat, fórumokat olvasva úgy tűnik, sokan csattannak fel Szijj Ferenc új kötetét forgatva (meglehetősen magasan adva fel a labdát): hogyan veheti valaki a bátorságot, hogy ennyire *emészthetetlen, érthetetlen* kötetet produkáljon? Nagy hasonlóságot mutat ez a viselkedés azzal, ahogyan általában hangot adunk nemtetszésünknek, ha a mindennapokban olyan jelenségekkel, folyamatokkal találkozunk, amelyek megzavarják, megkérdőjelezik a valóságról, az életről alkotott, viszonylag stabilnak, hézagmentesnek tűnő elképzeléseinket. Azt hiszem, azok az olvasók, kritikusok, akik gyanútlanul felvállalják ilyesfajta véleményüket, tudtukon kívül mégiscsak az alkotó szemléletmódjának, a *Kenyércédulák*on átszűrő világfelfogásának igazát erő-

sítik, figyelmen kívül hagyva azt, hogy a szerző nem is titkolja álláspontját az ilyen megközelítéssel kapcsolatosan, ami könnyen felfedezhető a második *Hétfő* című versben is: „Egy hatalmas, szürke gömböt láttam meg / a szürke ég alján, és először azt hittem / hogy UFO vagy más titokzatos jelenség, / aztán amikor kiderült, van ez az irodalmi / gondolkodás, hogy a valóságtól függetlenül / kitaláljuk, mi mit jelenthet, és akkor az / olyan, mintha nagyon mély értelmű lenne. // Hogy az valahogy te voltál, mert éppen / utaztál el, egy furcsa hold, hiány, mert mondhatjuk, / ha elmész, akkor minden hiányzik...”

A *Kenyércédulák* —érthető — egészének közepontjában pontosan az élet minden színterén jelenlévő viszonylagosság és űr áll. A valóságtorzítás szükségességének kérdése mögött megbúvó feszültség kerül ábrázolásra, erőltetett analízis, felesleges okoskodás nélkül.

A versek az utolsó kivétellel mind egy-egy nap nevét viselik, ami uniformizál, személytelen távolságba tolja viselőjüket. Ha valós kronológiát lehetne megfigyelni, talán azt mondhatnánk, hogy folyamatot mutat be Szijj Ferenc, de ennek az elképzelésnek ellentmond, hogy nincs szó periodicitásról,

olyan lekövethető rendszerről, amire a hétköznapokban támaszkodhatnánk. Ennek mértéjére látszólagosan választ adhat, hogy születésük napjáról kapták nevüket a művek, de erősebbnek tűnik az az érv, hogy a címadás a relativitás hangsúlyozásának eszközéül szolgált, ergo teljesen mindegy, melyik napot melyik követi: komfortérzetünkön kívül semmi nem szenved csorbát attól, ha felborul a jól megszokott (egyezményes és fiktív) rend. A kötet címválasztásának értelmezésekor is működik ez a logika. A címke, a kenyércédula és a mögöttes tartalom közti szakadék, a kenyér leírása, definiálása, legfőbb tulajdonságainak meghatározása, ami kijelöli az ember kenyérről (az étellel? valami magasabb rendű dologgal?) kapcsolatos viszonyrendszerét, nevetségés módon alárendelt szerepbe kényszerítve azt.

A költő új kötetében az erőteljes impressziók, a sűrűn váltakozó gondolattöredékek, az itt-ott látszólag nehezen követhető csatolások, megtört párbeszéd, emlékfoszlányok, szürrealisztikus, álomszerű képtársítások mélyebbre ásnak a felszín jól működő rendszerénél. A személytelenség, illetve a *név* és *arc* nélkül maradó költői én egyetemessé teszi ezt a belső világot. Hogy depresszív alkotásról

